

mateřským a s matriarchátem. Matriarchát záležel v tom, že příbuzenství počítalo se od ženy. Někteří badatelé, zdůrazňující některé zprávy zvláště ze slovanského práva, tvrdí, že je v nich právo mateřské a matriarchát dosvědčován. Zdůrazňuje se i zvláštní postavení ženy ve slovanských právech, která ženám poskytují lepší právní postavení, než práva germánská. Matriarchát však ani tím dosvědčen není.

V patriarchálním zřízení rodinném má otec, patriarcha, moc nad ostatními členy rodiny. V německém právu vyskytá se pro tuto otcovskou moc název *Munt*, lat. *mundium*. Výraz tento ve vlastním významu značí vlastně ruku a jde tu o germánsky vyjádřenou římskou *manus*. V moci otcovské byla obsažena nejen moc otcovská nad dětmi, nýbrž i moc mužova nad ženou. Moc otcovská nad dětmi mohla býti přenesena i na osobu, která měla ochranu nad sirotky.

Původně se vztahovala tato moc otcovská i na rozhodování nad životem a smrtí členů rodiny, brzy se ovšem zmírnila na pouhou ochranu a z dřívějšího neobmezeného pána se stává pouhý ochránce.

V novější době byla rodina ve střední Evropě vybudována na základech zřízení patriarchálního s mocí otcovskou. Organizace rodiny podlehlá změně působením práva římského se zdůrazněním individuálního vlastnictví a vlivu práva církevního. V novější době uplatňuje se také v zákonodárství směr, zdůrazňující moc manželčinu, která je vykonávána s mocí otcovskou jako moc rodičovská.

§ 31. Uzavírání a zánik manželství.

Badatelům práva německého, práv slovanských i práva uherského je známo, že manželství se uzavíralo ve starším vývoji právním ve střední Evropě trojí způsobem, a to: *únosem*, *koupí* a *formální smlouvou*. Není však mezi nimi jednoty, v jakém vývojovém poměru tyto způsoby uzavírání manželství k sobě jsou. V novější literatuře se připouští, že únos a koupě vyskytají se vývojově později, že tudíž únos a koupě nejsou nejstaršími způsoby uzavírání manželství.

Uzavírání manželství *únosem* nebo *loupeží* žen dosvědčeno je zprávami jak z pramenů germánských, tak i slovanských. Zprávy tyto však jsou jen výjimečné a nepotvrzují

pravidelnost únosu jako způsobu uzavírání manželství ve střední Evropě. Únos žen velmi brzy se ve střed. Evropě přísně trestá jako trestný čin.

Pokud jsou zmínky o únosu žen při uzavírání manželství v pozdějších pramenech, vyskytají se jen se symbolickým významem. I z tohoto pozdějšího symbolického významu únosu ovšem někteří badatelé soudí na starší původ únosu.

Jiným způsobem uzavírání manželství jest *m a n ž e l s t v í k o u p í*. Předmětem koupě byla žena. Koupě byla uzavírána mezi ženichem a jeho příbuznými a mezi rodinou manželčinou. Prameny svými pozdějšími výrazy dosvědčují, že se zde uskutečňoval skutečný prodej. Vyskytají se totiž v pramenech na př. výrazy: *uxorem emere*, *feminam vendere*, *puella emptā* a p. (Také z výrazů maďarských soudí se na původní způsob uzavírání manželství koupí, na př. *eladó leány*). Částka, která se platí za ženu, nazývá se *videmo*, *videm* nebo *pretium nuptiale*, *pretium emptionis*. V některých německých pramenech z doby francké je přesně určena částka, která má býti za ženu placena, a to ve výměře minimální.

I při tomto způsobu uzavírání sňatku někteří badatelé zdůrazňují širší význam pojmu koupě v nejstarších pramenech a mají za to, že jde zde o vzájemný dar (*Amira*) a nikoli o koupi v novějším slova smyslu.

K uzavření manželství koupí vyžadovala se již určitá forma. Uzavření sňatku dalo se mezi oběma rodinami, ženichovou i nevěstinou. Přítomnost rodin se vyžadovala. Právní jednání, kterým se koupě nevěsty uskutečňovala, záleželo jednak v odevzdání určité částky majetkové a v odevzdání ženy. Obě tyto části právního jednání musely následovati bezprostředně za sebou za přítomnosti příbuzných obou stran.

V dalším vývoji rozdělilo se toto právní jednání na dvě části: zasnoubení a vdání, odevzdání ženy. V právních jednáních těchto nevystupují již také pouze ženich a příbuzenstvo nevěstino, nýbrž účastní se jich i nevěsta.

Zasnoubení k uzavření manželství se vyžaduje. V zasnoubení dohodl se ženich s otcem nevěstiny o částce, kterou měl za nevěstu platiti. Po zasnoubení následovalo odevzdání nevěsty (*traditio puellae*). Toto odevzdání odpovídalo svou povahou investituře při převodu nemovitosti. Uskutečňovalo se

v domě ženichově a různými symbolickými způsoby dáváno najevo, že moc nad ženou přechází na muže.

K uzavření manželství vyžaduje se s počátku také skutečné nabytí držby ženy. Nabytí držby nad ženou bylo spatřováno ve výkonu soulože. Copula carnalis se pokládá za dovršení uzavření manželství.

Manželství u Germánů i u Slovanů bylo již v nejstarší době monogamickým. Vyskytá se také polygamie, avšak jen výjimečně. Zvláště o otázce, zda existovala polygamie u Slovanů, mínění se rozcházejí. Někteří badatelé vykládají zprávy pramenů, podle nichž někteří velmoži nebo panovníci slovanští měli více žen tak, že se zde jedná o zprávy o souložnicích vedle jedné manželky. Polyandrie se ve střední Evropě nevyskytá.

Zprávy o všech těchto formách manželství i o formách uzavírání manželství přicházejí jen v pramenech nejstarších dob. Brzy musely tyto formy manželství ustoupiti, když církve ujala se úpravy uzavírání manželství. Ale v některých zemích ve střední Evropě přece jen se setkáváme se zbytky starších názorů na způsoby uzavírání manželství v nižších vrstvách společenských.

O formě církevní pojednává se v právu církevním. Tamtéž o novějších úpravách manželského práva státem.

Pokud jde o zánik svazku manželského, byly známy ve starším právu různé případy. Svazek manželský zanikal smrtí manželů, při čemž při smrti manželově manželka v nejstarší době byla s ním pohřbívána. Bylo tak u Germánů i u Slovanů. Svazek manželský zanikal také, byl-li prohlášen manžel za osobu bez práva. V případech velmi častých vystupovala rozluka ve starším vývoji jednostranným rozhodnutím manželovým. Zvláště byla-li manželka neplodna, mohl ji manžel prostě zapuditi. I tyto formy rozluky se změnily vlivem církevního práva.

§ 32. Právní postavení manželů.

Z patriarchální moci manželovy plyne, že manžel měl právní moc nad manželkou. Manželka byla s počátku pokládána za předmět únosu a koupě a proto manžel nabýval plného panství nad tímto předmětem.

Manžel měl moc nad životem i smrtí manželčinou. Mohl